

Rebelsig Teglværk

Af Aage Sevel Johansen

Der har været Teglværk i Rebelsig og der er blevet fabrikeret teglprodukter siden året ca. 1850. Teglværket hørte sammen med Rebelsig-gården, der ejedes af Hr. Ellgaard. Ældre Mennesker fortalte mig, da jeg var dreng i 20'erne, at der hvert forår kom nogle Leppedet-tyskere op og strøg mursten og brændte dem i en jordovn.

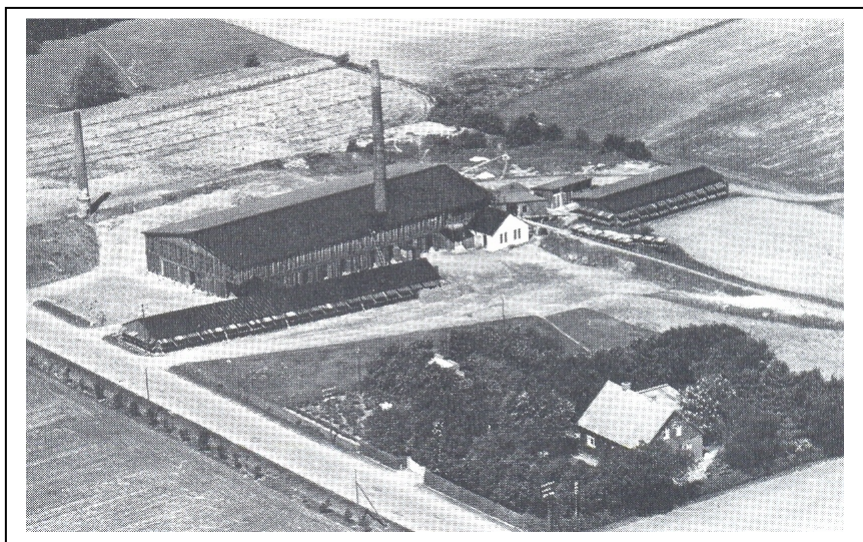
Fabrikationen foregik i den lade, vi kaldte Østerlade, den lå lige ud til landevejen. Taget bestod af træspåner, lade eksisterede i over 100 år og blev nedtaget i 1971.

I 1890'erne ejedes teglværket af Hr. Ellgaard, der boede på og drev Rebelsig-gården. Han omdannede teglværket til et maskin-teglværk; byggede damskorsten, fik dampmaskine (16 hk.) til at trække en strengpresse med, et valseværk, et ælteværk, samt et op-halerspil til tipvognene med ler fra lergraven.

Der blev bygget flere lader til tørring af murstenene, som blev lufttørret på hylder. Der blev også bygget to højovne til at brænde murstenene i og det var i sin tid blevet til en betydelig virksomhed her på egnen.

I 1899 afstod Ellgaard teglværket til Laust Niensens enke, fru Katrine, Gørding Tømmerhandel, samt murermester Kresten Christensen, Holsted. De drev teglværket sammen i nogle år. Fru Katrine Nielsen havde to sønner: Christian Nielsen, senere tømmerhandler i Gørding og Jens Nielsen, der senere drev maskinforretning i Gørding.

Teglværket blev drevet og tilset af Christian og Jens Nielsen, samt deres fætter, isenkræmmer Johannes Nielsen.

Som Rebelsig Teglværk så ud i 1947

Foto i privat eje

Min fader, Anton Johansen, kom hertil fra Sjælland og blev tredje generation teglbrænder i sin familie. Han kom til Rebelsig den 8 juni 1908 og blev da antaget af Johannes Nielsen som bestyrer. Min fader boede i et gammelt stråtekt hus lige ved landevejen. Han fik kosten på >Klostergården< hos Karl og Maren Hansen, indtil han blev gift 1912. Året før min fader kom, påbegyndtes opførelsen af en ringovn og en skorsten på 30 meter. Ovnene kunne tage 93 000 stk. mursten og det var nu en god virksomhed der var på højde med tiden. Der fabrikeredes meget fine og efterspurgte teglværksprodukter, ud af det meget fine ler der var til rådighed på Rebelsig-gårdens jorder, som køberen havde forbeholdt sig ret til da han købte teglværket.

Min moder, Klara Alvilda, f. Sevel, var gartnerdatter fra Horsens og uddannet indenfor gartneri og blomsterfaget.

I sommeren 1912 blev der opført en ny beboelse øst for teglværket og på det tidspunkt var det uopdyrket hedejord der blev bygget på, så det tog mange år inden haven voksede op og gav læ for vestenvinden.

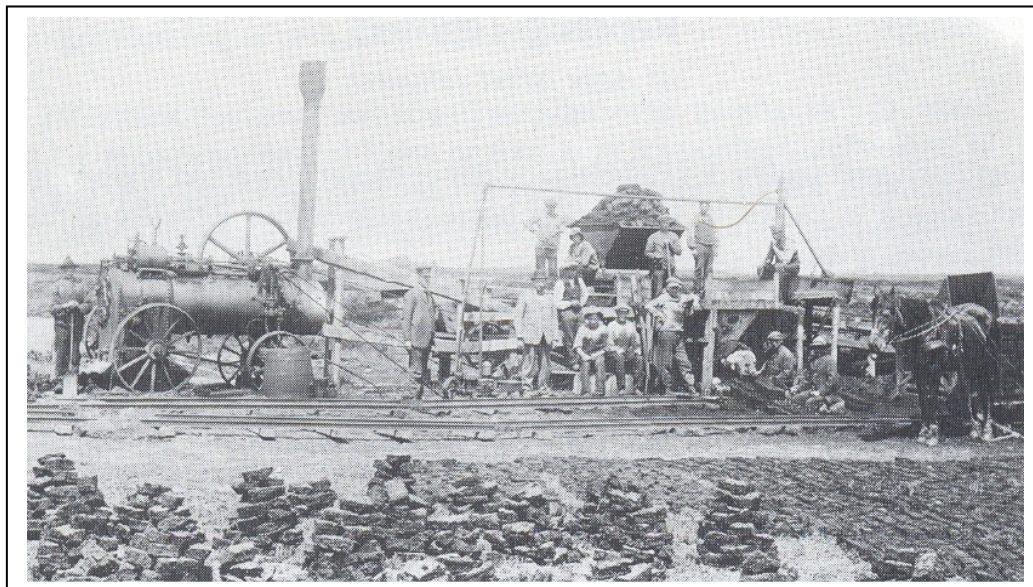

Foto i Sognearkiv

Under første verdenskrig, 1914 – 1918 kneb det med at skaffe brændsel til dampmaskinen og til brænding af stenene. Man løste problemet ved at mandskabet, med tipvogne og skinner, tog over i Koldmosen i Åstrup sogn og strøg tørv et par måneder om sommeren. Her var et ælteværk, som blev trukket af en damplokomobil.

Transporten frem og tilbage, blev klaret af et par kraftige heste.

Vi er nu fremme ved 1916, hvor der igen sker et ejerskifte af teglværket. Fru Katrine Nielsen overdrager nu sine ejendomme og forretninger til sønnerne.

Christian Nielsen overtager Tømmerhandelen og Jens Nielsen maskinforretningen. Isenkræmmer Johannes Nielsen overtager teglværket den 1 September 1916.

Driften fortsætter uforandret med min fader som daglig leder. Den 1 Januar 1919 overtog mine forældre teglværket med alle det rettigheder og forpligtelser. Samme år den 10 Juni nedbrændte teglværket om natten, af en brand opstået ved dampkedelen.

Teglværket blev genopført og sat i drift i 1920. Bygningerne blev opført i træ, også som etagebygning omkring ringovnen. Trækraften blev nu en Svensk dieselmotor på 42 hk.

Der fulgte nu en stabil periodisk udvikling, indtil krisen satte ind omkring 30 erne.

I 1936 blev installeret et automatisk fyranlæg på ringovnen.

I 1937 fik teglværket et helt nyt maskinanlæg med en Bukh dieselmotor (60 hk) som trækraft, ny strygemaskine og et dobbelt valseværk.

Ved anden verdenskrigs udbrud et par år efter, meldte vanskelighederne sig igen med brændselsforsyninger. Vi købte et moseareal i Gammelby ved Vejen. Her blev der fabrikeret tørv, den daglige leder var dræningsmester Michael Morthorst, Holsted station. Det blev til en betydelig fabrikation af tørv, der blev solgt til private husholdninger, til virksomheder og til kommuner.

Vi solgte også mange tørv til ØK der dengang ejede Mømmarkfærgen, denne var under krigen udstyret med en *tørvegasgenerator*, ligesom dieselmotoren her på teglværket.

Vor Ford-lastvogn fra 1931, den kunne laste 2 tons, var også udstyret med gasgenerator. Efter krigens afslutning i 1945 gik der et års tid inden teglværket igen kom ind i en mere

normal rytme. Herefter fulgte en årrække med et stort byggebehov og som følge deraf travlhed på teglværket.

Efter hvad jeg har refereret, har der været teglværk med murstensproduktion gennem mange år og som følge heraf, var det bedste teglværks-ler opbrugt.

For at sikre driften nogle år fremover, købte vi af gdr. Villiam Christensen, Sdr. Vejrup, et jordareal med 2 ha ler. Samtidigt anskaffede vi en gravemaskine og en lastvogn til at transportere leret de ca. 3 km. fra lergraven til teglværket.

Denne modernisering og udvidelse fandt sted i 1960. Den bestod i en udvidelse af maskinparken i form af et sump-anlæg til at blande leret i, samt at vi overgik fra dieselkraft til elektrisk kraft (150 hk) Tørreladen og maskinhallen blev udvidet med en ny bygning på 500 kvm. Der var nu tørreplads til 240 000 stk. mursten.

Der fulgte så nogle år med stor fabrikation, men samtidigt fulgte også en kolossal teknisk udvikling, hvilket medførte, at det gamle ringovnsteglværk med lufttørring og manuel betjening, ikke længere kunne klare sig i konkurrencen med de store og moderne tunnel-værker rundt omkring i landet.

Red. Den blottede ringovn ved nedrivningen 2001

Det sidste år Rebelsig teglværk var i drift, forudså jeg at driften ikke kunne fortsætte ret meget længere p.g.a. den forringede rentabilitet og besluttede at indstille driften, inden det blev en underskudsforretning.

De sidst mursten blev brændt i december 1970 og herved sluttede en mere end 100 årig teglværksepeke i Rebelsig. Jeg vil skønne, at der i disse år er produceret og brændt mere end 200 millioner mursten og en stor del af egnens bygninger står som et varigt monument over denne tid, hvor der blev strøget og brændt mursten på Rebelsig Teglværk.

Det kan tilføjes, at jeg overtog teglværket efter min fars død i maj 1960, han blev 92 år. Jeg drev teglværket videre sammen med min hustru, Anna Elisabeth Munk, der op voksede på Assenbølle teglværk på Fyn.

Efter teglværksdriftens ophør i 1970 begyndte jeg at fremstille jydepotter, der bliver solgt i gave og kunstforretninger over hele landet. Potterne brændes i ringovnen.

Desuden benyttes ovnen i dag til forbrænding af arkivmateriale og papirer fra offentlige kontorer og private firmaer. Teglværksbygninger, ringovne og maskiner står vedligeholdte og intakte. Teglværkshallerne, der udgør 2000 kvm. under tag, udlejes til opbevaring af campingvogne og maskiner. Jeg vil håbe at det lykkes for os at bevare denne kulturværdi, som det gamle teglværk er for kommende generationer.